

***Despre familia creștină între tradiția autentică a valorilor perene și modernitatea
consumistă a gândirii trecătoare – Provocări și perspective...***

După cum știm cu toții Biserica Ortodoxă Română a declarat anul acesta – 2011 ca an jubiliar al Botezului și a Sfintei Cununii, fapt ce m-a determinat să vorbesc despre familia creștină, care prosperă și dăinuie (numai) sub harul Duhului Sfânt și sub legătura dragostei dintre cei doi tineri, bărbat și femeie, primită prin Sfânta Taină a Cununii. Statul și Biserica au cooperat și s-au consultat în ceea ce privește necesitatea din domeniul legislației privind educația copiilor și tinerilor, în domeniul asistenței sociale privind copiii și părinții care au probleme majore de ordin social. Biserica Ortodoxă nu și-a schimbat și nu își va schimba vreodată viziunea asupra familiei, care are drept teme iubirea Sfintei Treimi și icoană văzută Familia Sfântă, în care Fiul lui Dumnezeu a crescut cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul la Dumnezeu și la oameni (Luca, 2:52). Rolul ei este acela de a susține și afirma valorile familiei și a întări poziția acesteia în societate. Căci familia este parte a întregului, trup din trupul Bisericii. Familia este singura care înnoiește permanent lumea, aducând cu sine copiii care, mai apoi, vor deveni cei ce vor întemeia la rândul lor alte familii. Așadar, familia conferă prin structura sa unitate întregii societăți, dovada faptul că însuși Dumnezeu-Fiul s-a născut din femeie și a intrat în istorie ca un copil, crescut într-o familie. Cununia celor doi tineri (bărbat și femeie) este binecuvântată de Biserică în calitatea ei de icoană a iubirii dintre Iisus Hristos și Biserică, dintre Dumnezeu și umanitate, purtând în ea taina mântuirii și a vieții veșnice. De aceea, familia niciodată nu va putea fi redusă la aspectul biologic, juridic, psihologic, social sau cultural, fiindcă ea este mai mult decât toate acestea laolaltă și le transcende pentru că are vocația de a fi în lume icoana iubirii divine veșnice.

Dintre toate Tainele pe care le are Biserica, singura care nu a fost instituită de către Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos este aceasta a familiei. Ea a fost instituită de Însuși Dumnezeu în grădina Eden când a binecuvântat Dumnezeu pe Adam și pe Eva zicând: „Creșteți și vă înmulțiți, umpleți pământul și-l stăpâniți” (Facerea 1:28). Din acel moment cei doi (bărbatul și femeia) au devenit un singur trup, fiind alături la bine dar și la rău, la bucurii dar și la necazuri, la rugăciune dar și în momentele de rătăcire și slăbire a credinței, ajutându-se reciproc pentru întărirea acesteia, precum ne arată și Sfântul Apostol Pavel în prima Epistolă către Corinteni: „Căci bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios” (1 Corinteni 7:12-14). Însușirile familie creștine sunt: unitatea și egalitatea între cei doi; dragostea și buna învoire dintre soți; curăția; sfințenia, care trebuie să sălășluiască în fiecare familie pentru că Taina Cununii mare este după cum ne relatează și Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Efeseni: „Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică” (Efeseni 5:32); și trăinicia căsătoriei, adică ca cei doi să se păstreze împreună curat și cuviincios pentru întreaga lor viață: „Dar de la începutul făpturii, bărbat și femeie i-a făcut Dumnezeu. De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa. Și vor fi amândoi un trup; așa că nu mai sunt doi, ci un trup. Deci ceea ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu mai despartă” (Marcu 10:6-9).

După cum vedem, căsătoria presupune multă jertfă, precum și Apostolul Neamurilor, Sfântul Pavel, și împreună cu el mulți părinți ai Bisericii vorbesc adesea despre căsătorie, arătând scopul acesteia, acela de înmulțire. În ziua de azi însă în societatea în care trăim imaginea întâlnirii trupești dintre bărbat și femeie a fost pervertită. Societatea noastră trece printr-o criză în ceea ce privește familia. Totdeauna au existat crize în familie. Astăzi însă familia naturală, tradițională, se află în criză profundă, în mutație spre un viitor confuz și incert, pentru că auzim în ultima vreme de multe familii destrămate sau dezorganizate care

lasă în urmă copii vagabonzi, copii ai străzii, copii dependenți de droguri și alcool care devin criminali înainte de vreme. Toate aceste categorii menționate nu sunt altceva decât o problemă care ne privește pe noi pe toți chemându-ne în întâmpinare, spre a ne implica și coresponsabiliza în ameliorarea lor, prin acte caritabile și filantropice, prin dragoste și prin stăruință în rugăciune pentru ei. O altă problemă gravă din cadrul familiei este rata ridicată a avorturilor. Multe femei aleargă la medicul „măcelar”, care cu brutalitate sfâșie trupul plâpând al copilului nevinovat ce nu are puterea de a se apăra. Aceasta nu este altceva decât o alergare spre crimă pentru că sufletul se unește cu trupul în clipa cea sfântă și binecuvântată, adică în momentul concepției și procreației, după cum ne învață Sfinții Părinți încă din primele veacuri ale creștinismului. Odată zămislit, cel din pânțece devine o persoană umană alcătuită din trup și din suflet, care are drepturi civile iar tu ca mamă îl arunci la gunoi. În aceste condiții misiunea duhovnicească este extrem de dificilă. Întâi de toate noi preoții și voi părinții trebuie să explicați tinerilor că pentru a întemeia o familie îți trebuie în primul rând credință în Dumnezeu. Cu toate acestea însă, Criza familiei de astăzi nu poate fi totuși mai puternică decât binecuvântarea lui Dumnezeu Creatorul care a zis: „Creșteți și vă înmulțiți și stăpâniți pământul!” (Facere 1:28). Dacă îți pui nădejdea în Domnul Dumnezeu această criză poate deveni o binecuvântare pentru că și necazurile și greutățile ne dau o lecție de viață prin intermediul căreia de multe ori iubirea dintre cei doi crește. Căsnicia este mai mult decât împlinirea unei conviețuiri sociale. Ea este o cale spre împărăție cu nimic mai prejos decât drumul monahului.

Referitor la tradiție și modernitate în familia creștină, rivită și abordată fiind din perspectiva existenței umane, familia reprezintă un adevărat izvor de viață. Familia este singura care înnoiește permanent lumea, aducând cu sine copii care, mai apoi, vor deveni cei ce vor întemeia la rândul lor alte familii. Așadar, familia conferă prin structura sa unitate întregii societăți. Astăzi, rolul și importanța acordate familiei sunt tot mai mult diminuate. „Biserica Ortodoxă nu și-a schimbat și nu își va schimba vreodată viziunea asupra familiei, care are drept temei iubirea Sfintei Treimi și icoană văzută Familia Sfântă, în care Fiul lui Dumnezeu a crescut «cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul la Dumnezeu și la oameni» (Luca 2, 52). Rolul său este acela de a susține și afirma valorile familiei și a întări poziția acesteia în societate. Familia este parte a întregului, trup din trupul Bisericii. Dacă Regula Mare a Bisericii este valabilă în egală măsură și pentru biserica mică, se aplică și reciproc. De aceea, responsabilitatea și grija pe care statul, toate celelalte instituții și fiecare dintre noi în parte trebuie să le manifestăm față de ea constituie o necesitate ce se impune de urgență în zilele noastre.

Învățătura Bisericii Ortodoxe definește familia, care ia ființă prin Sfânta Taină a Nunții sau a Căsătoriei, drept biserica cea mică, sau biserica domestică. La baza uniunii naturale a bărbatului cu femeia stă Taina Iubirii, așa cum mai este numită plastic Căsătoria, iar scopul urmărit este acela al trăirii unei vieți creștine și al procreării. Pentru că această uniune se face “în Hristos și în Biserică”, ea primește chipul unirii dintre Iisus Hristos și Biserică. Prin unirea tainei, cele două părți devin indisolubile și convergente. Prin asimilare și reciprocitate, Regula Bisericii Mari devine regula bisericii de acasă, iar împlinirea ei face vie și lucrătoare Evanghelia în Biserică și în lume. Și tot în virtutea acestei uniri, modul de manifestare în raportul cu lumea al Sfintei Treimi devine modelul de manifestare al familiei creștine, după cum susținea și Părintele Profesor Dumitru Stăniloae.

La nici o săptămână de la începutul anului civil avem marea sărbătoare a Botezului Domnului sau Epifania (arătarea sau descoperirea Sfintei Treimi). Cu acest prilej vedem cum Tatăl mărturisește despre Fiul: “Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care am binevoit” (Mat. 3, 17). Pe tot timpul propovăduirii Sale, Mântuitorul nostru Iisus Hristos subliniază: “Cuvintele pe care vi le spun nu le vorbesc de la Mine, ci Tatăl – Care rămâne întru Mine – face lucrările Lui” (In. 14, 10). Iar despre Duhul Sfânt, spune: “Și Eu Voi ruga pe Tatăl și alt

Mângâietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac... Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus Eu” (In. 14, 16; 26). El este “Duhul înfierii, prin care strigăm: Avva! Părinte! și Duhul însuși mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu” (Rom. 8, 15-16). Acest chip al comuniunii intertreimice este și trebuie să rămână modelul familiei creștine. În felul acesta, tatăl trebuie să fie preocupat să afirme autoritatea mamei în fața copiilor. Mama trebuie să se străduiască și să le arate copiilor iubirea plină de grijă și ocrotire a tatălui. Copiii trebuie să vadă unitatea iubirii părinților și toate darurile pe care le primesc din aceasta. Iată valorile definatorii ale familiei creștine. Că aceste valori au fost comentate în diverse timpuri, că s-au accentuat anumite laturi, după “nevoile vremii”, căutându-se mai tot timpul diluarea importanței lor, se vede cel mai clar în contemporaneitate.

Dacă în urmă cu 63 de ani, la 10 decembrie anul 1948, se statua în Declarația fundamentală a drepturilor omului, art. 16, c. 3 că “familia este nucleul natural și fundamental al societății și are dreptul de a fi protejată de societate și stat” se observă că politicile actuale sunt contrare acestei declarații. Prin metode de exacerbare și extrapolare a unor principii bine definite prin termeni consacrați s-a ajuns la inventarea de noi termeni, prinși într-un limbaj lipsit de consistență și axat doar pe satisfacția imediată și egoistă. În foarte multe studii de specialitate se recunoaște rolul de participant activ al familiei în cristalizarea economiei, valorilor și comportamentelor moderne. În același timp, aceste valori sunt scoase din mediul lor firesc – familia, și puse pe seama unor realizatori externi – sisteme, politici, necesități de multe ori inventate și incapabile să răspundă nevoilor concrete ale familiei. S-a ajuns astfel să se vorbească tot mai mult și total indefinit despre procesul de modernizare a “instituției” familiei. Este drept că, recunoscându-i-se, de-a lungul timpului, statutul de subiect social specific și esențial pentru viața publică, familia poate fi privită și ca “instituție”, dar, comparativ cu ceea ce înțelegem astăzi prin acest termen, este de preferat cel simplu, de biserică mică. Iar aceasta, deoarece atitudinea actuală este una și aceeași cu a tendințelor manifeste ale sistemelor, politicilor și necesităților imediate în care se întrevăd trei mari tendințe distructive pentru familie, și anume: cea privitoare la responsabilități, cea a delimitării și izolării familiei de societate și cea a alternativelor propuse să înlocuiască familia.

Conștienți fiind că suntem responsabili mai întâi familiei și abia apoi societății, alfel spus, în raport cu responsabilitățile tradiționale ale părinților întreolaltă și față de copii, ale copiilor față de părinți, care formează coeziunea și comuniunea în familie și care sunt reduse uneori, tendențios, la unul de subordonare dictatorială, tiranică chiar, observăm că se vorbește tot mai mult despre responsabilitățile indivizilor, a persoanelor în familie. Familia nu mai este împreună responsabilă pentru membrii săi, iar aceștia nu mai sunt datori întâi familiei în ce privește coresponsabilitatea, ci societății sau, mai precis, instituțiilor abilitate. Această tendință a condus în unele legislații de aiurea și conduce treptat, dacă se va merge pe acest șablon, spre pierderea personalității juridice a familiei, diminuându-se rolul său social. Astfel s-au diminuat și chiar pierdut legăturile intime din familie, legăturile cu cei din același neam (alternativa românească pentru clan, un cuvânt străin folosit frecvent în studiile de specialitate; de ce oare?!), legăturile cu cei din comunitate. Rolul soților se rezumă nu la o viață împreună, ci la rezolvarea separată a problemei fiecăruia în privința carierei. Carierismul clamat ca o realitate de sine și perceput ca atare la nivel individual conduce la indiferență față de problemele familiei. Funcțiile tradiționale ale familiei: de creștere a copiilor și de îngrijire a bătrânilor sunt pe cale de dispariție. Ele sunt împărțite cu alte instituții sociale, total diferite de familie și de căldura acesteia. Socializarea se rezumă fie la întâlniri protocolare, fie la unele de descătușare a unor inhibări personale ca rezultat al însingurării. La modul acesta, familia devine doar un loc de refugiu afectiv-mizantropic ca reacție la stresul cotidian.

O altă direcție de diminuare a importanței și rolului familiei este cea a delimitării și izolării ei de societate. În tot mai multe lucrări de sociologie, psihologie, psihopedagogie etc., lucrări ce observă și notează tendințele actuale în e(in)voluția familiei, o consideră pe aceasta drept locul unor simple legături și interese private. Nimic din ceea ce “produce, provoacă și generează” familia nu este absolut necesar societății în forma sa structural-instituțională. Ea este o desfășurare de trăiri și concepte cu valabilitate internă, care nu produc efecte în afara arealului său. Ca un revers al acestei atitudini vedem cum pentru diverși indivizi, constituiți într-o uniune de interese, iar nu într-o unitate de comuniune, așa cum este familia, primul și ultimul scop este “să ne fie nouă bine”.

Bineștiind că familia nu este locul unor simple legături și interese private, vom afirma și susține că o a treia direcție, la fel de păgubitoare, este aceea prin care familia este înțeleasă ca o simplă coabitare, lăsându-se cale liberă concubinajului sau, cum se spune mai nou, uniunilor consensuale (contract care se încheie prin simplul acord de voință al părților). Drept urmare, se lasă a se înțelege că familia, redusă la cuplu, este o alegere oarecare, bazată pe așa-zisa “potrivire”: gusturi comune, opțiuni, aranjamente în funcție de interese private, fără angajamente sau responsabilitate publică. În sprijinul unei asemenea stări de lucruri sunt aduse motivații precum: lipsa veniturilor, a unei locuințe, a unei persoane protectoare sau chiar a atracției fizice. În felul acesta, problema “spinoasă” a divorțului dispare cu totul. Din cele de mai sus, se observă că locul familiei creștine (tradițională la noi) – comuniune de iubire – este luat de individualismul egocentric. Structura și funcțiile familiei în raport cu importanța sa socială sunt diminuate, total schimbate sau chiar pervertite. Toate aceste modificări s-au produs și se produc cu aportul major a ceea ce numim informație. Pentru că a pierdut exercițiul dialogului, accident care a avut loc încă din momentul căderii lui Adam, omul modern a devenit în egală măsură omul receptor și omul monologic. Își improvizază extrem de ușor atitudini induse, iar finalitatea eșuată nu este niciodată împărtășită. Adevărul este că nu poți împărtăși (oferi și dăru) ceea ce nu ai. Ca orice fals, este doar împărățită, răspândită. Cu alte cuvinte, Biserica Ortodoxă nu și-a schimbat și nu își va schimba vreodată viziunea asupra familiei, ce are drept temei iubirea Sfintei Treimi și icoană văzută Familia Sfântă, în care Fiul lui Dumnezeu a crescut “cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul la Dumnezeu și la oameni” (Luca, 2, 52). Fiindcă, după cum am spus și la începutul acestui material, rolul ei este acela de a susține și afirma valorile familiei și a întări poziția acesteia în societate. Familia este parte a întregului, trup din trupul Bisericii. Dacă Regula Mare a Bisericii este valabilă în egală măsură și pentru biserica mică, se aplică și reciproc.

Referindu-ne la pastorația familiei care trebuie să înceapă din scaunul spovedaniei vom susține cu toată tăria și convingerea că prin metodele sale pastorale Biserica trebuie să lucreze permanent la întărirea familiei. Parohia este comunitatea familiilor aflate în comuniune harică de credință și mărturisire. La rândul lor, comunitățile “care mărturisesc pe Dumnezeu în Sfânta Treime, pe temeiul Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții și participă la viața Bisericii prin aceleași Sfinte Taine, slujbe liturgice și rânduieli canonice”, formează comunitatea creștinilor ortodocși care este Biserica Ortodoxă Română (Statutul BOR, art. 1). În virtutea acestei responsabilități, fiecare slujitor al Bisericii trebuie să caute cele mai adecvate metode de pastorație pentru familie. Departe de a cuprinde întreaga varietate a acestora, credem că ele trebuie să se raporteze concret tocmai la tendințele de disoluție enunțate. Prin urmare, pastorația familiei trebuie să înceapă din scaunul spovedaniei. Spun Părinții Bisericii că, așa cum nu putem să avem mai mulți părinți trupești, nu putem să avem nici mai mulți părinți duhovnicești. Și cum cei doi părinți trupești devin una prin Taina Nunții, la fel și părintele duhovnicesc, prin unicitatea sa, ni se face născător spre Împărăția lui Dumnezeu, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel: “Căci de ați avea zeci de mii de învățători în Iisus Hristos, totuși nu aveți mulți părinți. Căci eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos” (I Cor. 4, 15). De aceea, preotul duhovnic este primul responsabil de îndrumarea fiecăruia în parte și a

tuturor laolaltă. Importanța mărturisirii soților la același duhovnic (con)stă în faptul că acesta poate să medieze și să prevină orice conflict latent care ar apărea între aceștia, că poate să le dea sfaturi, îndemnuri și chiar porunci care să păstreze unitatea de gândire și acțiune, că în același părinte duhovnicesc își găsesc ei înșiși împăcarea, mulțumirea și împlinirea de sine, manifestându-se plener ca persoane și păstrând în același timp unitatea familiei în duhul lui Iisus Hristos. La fel de important este ca părinții să fie conștientizați și îndrumați de către preot asupra modului de creștere duhovnicească a copiilor lor. Să fie aduși de mici la biserică, să fie împărțșiți, iar odată cu creșterea vârstei, să se spovedească la același duhovnic la care merg și părinții lor pentru considerentele expuse mai sus. În felul acesta, părinții devin modele pentru copii și se evită mult mediatul vedetism.

O altă metodă pastorală este aceea a implicării fiecărei familii în viața comunității, parohiei. Mediile familiale diferă într-o comunitate tocmai prin unicitatea lor. Astfel se manifestă în mod vizibil, unic și plener Taina Căsătoriei, care începe cu binecuvântarea din Biserică și se desăvârșește în Împărăția lui Dumnezeu. A găsi rostul fiecărei familii într-o comunitate înseamnă împlinirea sufletească a fiecăreia în parte, afirmarea și conștientizarea rolului social pe care îl au și împlinirea lor eshatologică. Responsabilitatea cea mai mare a preotului în problema familiei stă în a explica fiecărui cuplu de tineri în parte importanța Tainei Nunții sau a Căsătoriei. Atenția lui trebuie să fie îndreptată în special asupra a ceea ce se prezintă în mod eronat, deformat și fals despre familie prin diferitele canale media. Faptul că aceasta nu este o simplă înțelegere, care poate fi încălcată oricând ori abordată oricum. Că se face pentru veșnicie, și nu pentru o perioadă anume, un timp dat sau o vreme oarecare. Se face pentru împreună-mântuirea celor doi și a celor ce iau ființă prin ei, și nu pentru alte scopuri (I Cor. 7, 14). Că relația de concubinaj înainte de căsătorie lasă răni adânci și greu de vindecat nu doar în viața celor doi, ci și în cea a urmașilor lor. Că Logodna nu substituie și, deci, nu ține locul Cununiei. Că preotul nu poate “dezlega” ceea ce este nefiresc și în afara Tainei. Ca atare, rolul preotului și al comunității credincioșilor este acela de a susține și întări familia, de a-i da importanța cuvenită, subliniind faptul că ea este centrul spre care se îndreaptă și prin care se propovăduiește în lume Evanghelia Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și în care sălășluiește de-a pururi Sfânta Treime: “Că unde sunt doi sau trei uniți în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Mat. 18, 20).

Stelian Gomboș